

Közép-európai közvélemény:

Vélemények az állampolgárok saját
anyagi és az ország gazdasági
helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

A Central European Opinion Research Group
(CEORG) havi rendszeres közvéleménykutatása

2001 . július

CEORG – Central European Opinion Research Group

A Közép-Európai Közvéleménykutató Társulás (Central European Opinion Research Group, CEORG) három közép-kelet-európai ország, Csehország, Magyarország és Lengyelország egy-egy, társadalom- és közvéleménykutatással foglalkozó intézetének közös vállalkozása. A közös intézmény 1999. január 1. óta működik. Alapítói:

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění (Csehország)

TÁRKI – Társadalomkutatási Intézet Rt. (Magyarország)

CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej (Lengyelország)

Az együttműködés keretén belül minden hónapban egy, a három országban azonosan megfogalmazott, négy-öt kérdésből álló blokk kerül az Omnibusz kérdőívekre. A kérdések minden hónapban egyetlen témára vonatkoznak. A témák között találunk olyanokat, melyek periodikusan, féléves vagy éves gyakorisággal megkérdezésre kerülnek. Így félévente mindhárom országban, a felnőttkorú lakosságot reprezentáló minta tagjait arra kérjük, értékeljék saját anyagi helyzetüket és az ország gazdasági állapotát, illetve megkérdezzük őket várakozásaikról is ezen a két területen. Ezzel egyidőben azt is tudakoljuk, miként vélekednek saját országuk kormányának és az ellenzéknek a legutóbbi parlamenti választások óta eltelt időszakban kifejtett tevékenységéről, valamint a demokrácia állapotáról. Éves gyakorisággal érdeklődünk a három ország lakosainak a NATO-tagsággal és az európai uniós csatlakozással kapcsolatos véleményéről. A nem állandó kérdések között a legkülönbözőbb, a társadalomkutatás szempontjából releváns témakörök szerepelnek. Az ily módon rendelkezésre álló adatok alapján gyorsjelentések és publikációk készülnek.

Az adatfelvételtől

Az adatfelvétel mindhárom országban személyes megkérdezés révén, az egyes országok felnőttkorú lakosságát nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló mintán készül. A mintanagyság Csehországban 1000-, Magyarországon 1500-, Lengyelországban 1100 fős. Az adatok elemzéséből minden hónapban gyorsjelentés készül.

Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

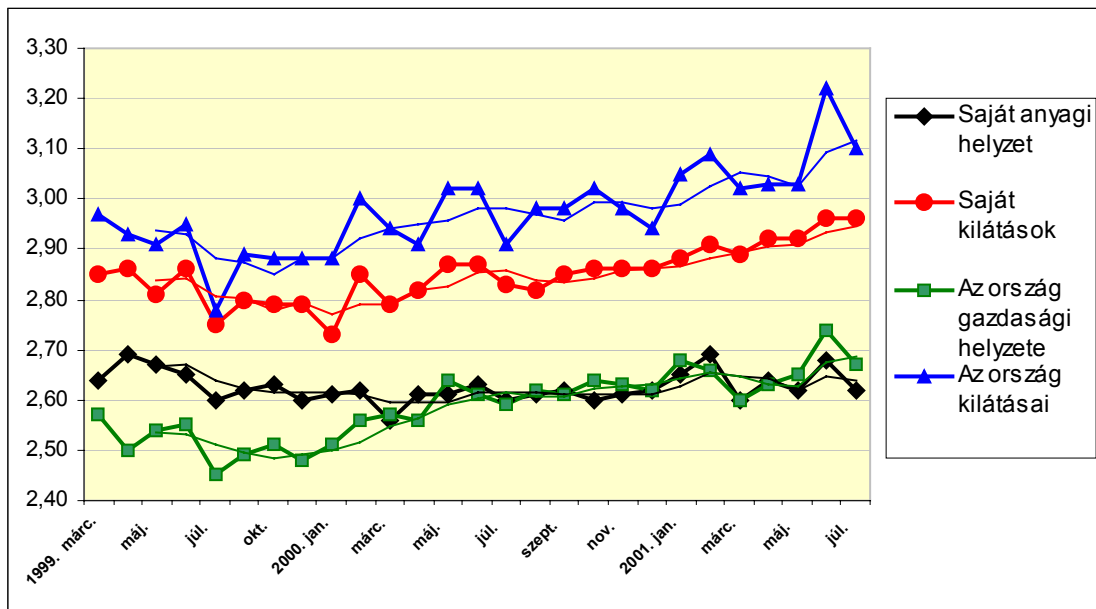
Ahogy minden hónapban, úgy 2001. júliusában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdésés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodtunk. A saját anyagi és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos értékelő válaszok megoszlását aszerint is vizsgáltuk, hogy a válaszadó a fogyasztási, a vagyoni, a pénzügyi és turisztikai dimenziókban milyen helyet foglal el a társadalmon belül. Egy indexszámítást követően mind a négy előbb említett dimenzióban hét (a pénzügyi dimenzióban összevonás után hat, a turisztikaiban öt) hierarchikusan egymáshoz kapcsolódó csoportba soroltuk a minta tagjait. A vizsgálat eredményeit az alábbiakban foglaljuk össze. Ebben a hónapban a vizsgálatot több középkelet-európai országban is elvégezték a CEORG keretében. Az alábbiakban közöljük a cseh, lengyel, bolgár és román adatokat is és az elemzés során összehasonlítjuk ezeket a magyarországi eredményekkel.

- A gazdasági helyzetre vonatkozó kilátásokban e hónapban bekövetkezett, negatív irányú változás szignifikánsnak bizonyult, de az 1999 nyara óta tartó emelkedő trendet ez nem változtatta meg (1 és 2. ábra). A saját anyagi helyzetre vonatkozó várakozások trendje nem mutat ilyen ingadozásokat, a havi adatok változásai egyenként nem szignifikánsak, de a kilátások javulására számítók arányának növekedése jól követhető. A saját anyagi és az ország jelenlegi gazdasági helyzetének megítélése statisztikailag alig érezhetően, de romlott.
- A négy kérdésben elfoglalt álláspontok egymással eltérő erejű, de szignifikáns és pozitív kapcsolatot mutatnak (5. – 9. táblázat). Eszerint minél elégedettebb valaki saját anyagi, vagy az ország gazdasági helyzetével, annál pozitívabbak a következő 12 hónapra vonatkozó várakozásai. Ugyanezt mondhatjuk el a saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének tekintetében is: minél kedvezőbbnek látja valaki saját jövőjét, annál nagyobb valószínűséggel vár az ország gazdasága esetében is pozitív változásokat.
- A kérdezett életkora, iskolai végzettsége, jövedelmi helyzete és gazdasági aktivitása jelentősen meghatározza a saját anyagi helyzettel és kilátásokkal kapcsolatos véleményeket (10. táblázat). A magasabb iskolai végzettségűek, a 40 év alattiak, a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók és a gazdaságilag aktívak jobbnak látják saját helyzetüket, mint a többi társadalmi csoport tagjai. A nem és a lakóhely hatása csekélynek mutatkozik. Az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetének megítélésében az iskolai végzettség, a jövedelmi helyzet és a gazdasági aktivitás hatását találjuk, de erejük lényegesen gyengébb, mint a saját anyagi helyzet megítélése esetében.
- Jól magyarázza a tárgyalt kérdésekre adott válaszokat a megkérdezettek helye a társadalom fogyasztási-vagyoni szerkezetében (11. táblázat). Az általunk vizsgált négy – fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai – dimenzió mindegyikében erős a kapcsolatot az indexek által meghatározott pozíció és az anyagi, valamint az ország gazdasági helyzetének megítélése között. Minél előrébb helyezkedik el valaki a fogyasztási-vagyoni hierarchiában, annál jobbnak ítél meg saját anyagi, illetve az ország gazdasági helyzetét és annál optimistábban látja a közeljövőt is. Ebben az esetben is megfigyelhető, hogy a fogyasztási-vagyoni szerkezetben elfoglalt pozíció erősebb kapcsolatot mutat a saját helyzet megítélésével, mint az ország gazdasági helyzetének értékelésével.

- Az öt közép-kelet-európai ország adatai (1. - 4. táblázat) arról tanúskodnak, hogy a két kevésbé fejlett és az európai uniós csatlakozástól legtávolabb álló ország lakosai saját és országuk jelenlegi helyzetét rossznak vagy nagyon rossznak ítélik (ennyiben közel állnak a lengyelekhez), kilátásaikat viszont inkább jónak, e tekintetben viszont a magyarokhoz és a csehekhez állnak közelebb. Különösen kiugró a bolgárok optimizmusa, mely éles ellentétben áll a jelenlegi helyzet negatív értékelésével.

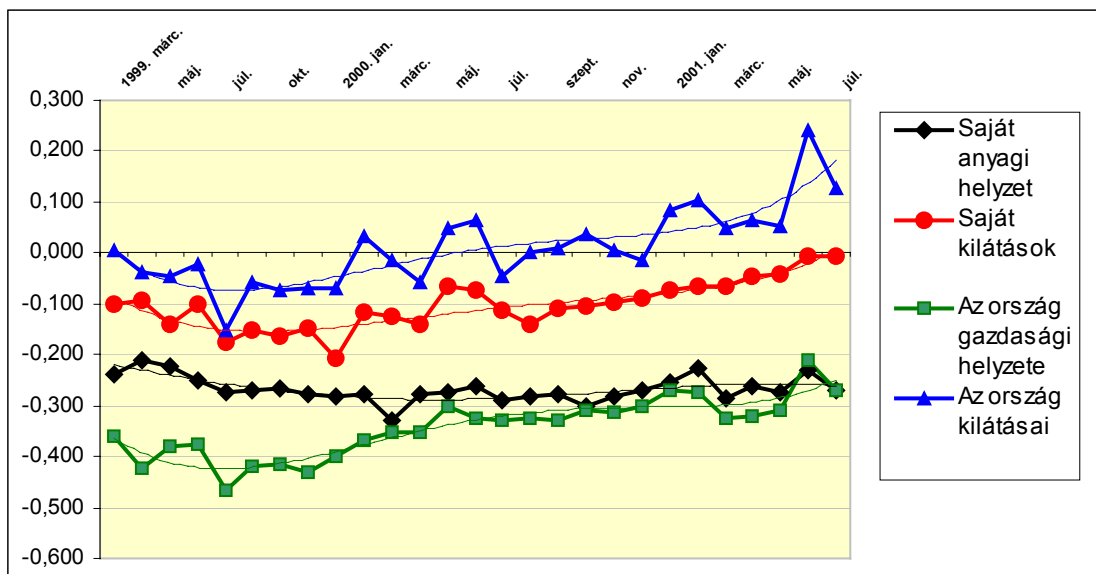
1. sz. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1– nagyon rossz, 5 – nagyon jó). A görbékhez illesztett trendvonalak háromhavi mozgóátlag-számítással készültek. Ennek lényege, hogy az adott havi adat a három legutolsó hónap adatainak átlagaként áll elő.

2. sz. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott pozitív és negatív vélemények számának különbségét mutatják az összes érvényes válaszhoz viszonyítva. A mutató értéke 0, ha a pozitív és negatív vélemények száma azonos, -1, ha nincs pozitív vélemény és +1, ha nincs negatív vélemény. A görbékhez illesztett trendvonalak negyedfokú polinomiális típusúak.

1.-2. sz. táblázat. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Jelenlegi anyagi helyzet (%)				
	Magyarország	Cseh-ország	Lengyel-ország	Bulgária	Románia
Nagyon jó	0,2	0,0	8,0	0,7	1,1
Jó	6,9	12,2	13,0	9,7	18,1
Nem is jó, nem is rossz	58,8	46,9	45,0	29,6	20,3
Roszs	23,2	36,7	13,0	36,9	32,0
Nagyon rossz	10,9	4,1	21,0	23,0	28,6
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,62</i>	<i>2,7</i>	<i>2,74</i>	<i>2,28</i>	<i>2,31</i>
Nem tudja*	0,4	2,0	0,0	2,3	0,5

	Anyagi helyzet egy év múlva (%)				
	Magyarország	Cseh-ország	Lengyel-ország	Bulgária	Románia
Sokkal jobb, mint most	1,1	1,1	1,1	2,9	0,6
Jobb, mint most	23,5	22,8	11,2	47,6	32,2
Ugyanilyen	50,0	58,7	64,0	38,3	43,8
Roszsabb, mint most	20,7	16,3	19,1	7,2	19,6
Sokkal rosszabb, mint most	4,7	1,1	4,5	4,0	3,8
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,96</i>	<i>3,07</i>	<i>2,85</i>	<i>3,38</i>	<i>3,06</i>
Nem tudja*	6,4	8,0	11,0	6,8	9,4

*az összes megkérdezett százalékában (Magyarország: N=1523, Csehország: N=1069, Lengyelország: N=1015, Bulgária: N=1209, Románia: N=1502)

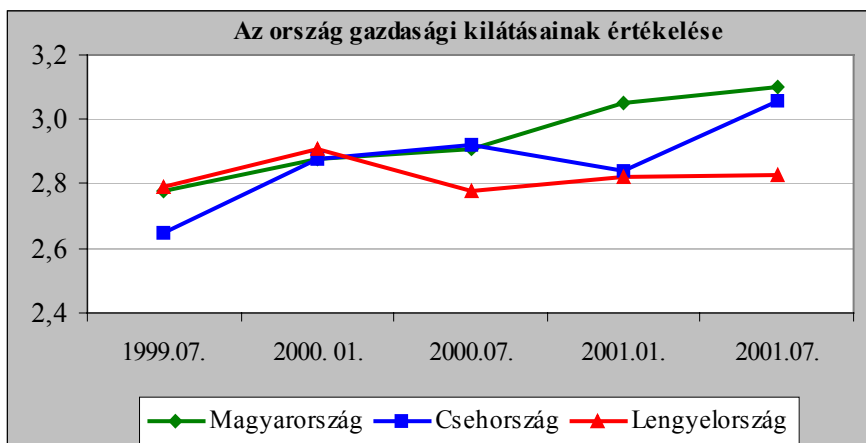
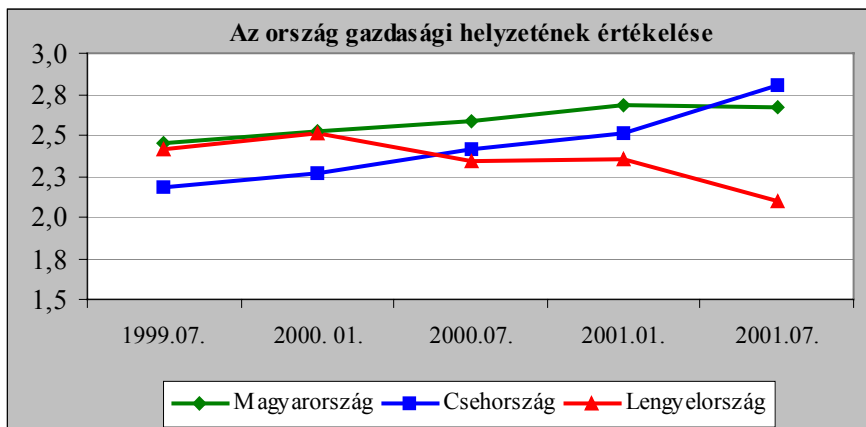
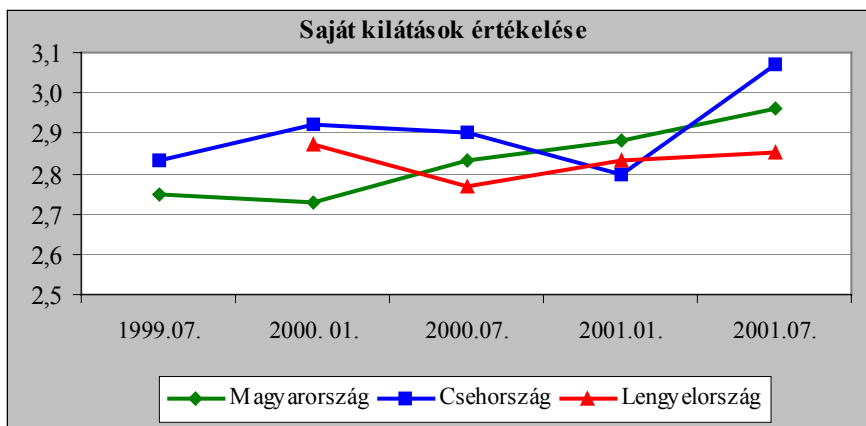
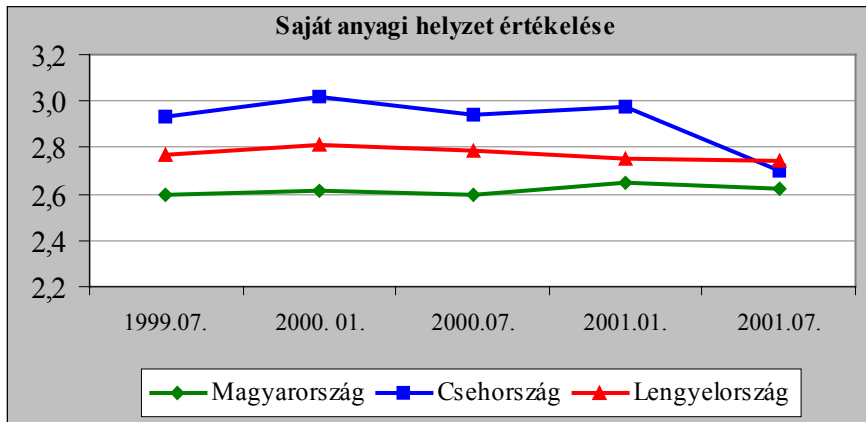
3.– 4. sz. táblázat. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről
(öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Az ország jelenlegi gazdasági helyzetet (%)				
	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Bulgária	Románia
Nagyon jó	0,2	2,0	0,0	1,0	0,6
Jó	8,6	26,0	5,2	4,6	8,9
Nem is jó, nem is rossz	55,3	41,0	21,6	23,6	22,8
Roszs	30,1	17,0	51,5	37,5	41,1
Nagyon rossz	5,8	4,0	21,6	33,2	26,6
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,67</i>	<i>2,80</i>	<i>2,10</i>	<i>2,03</i>	<i>1,87</i>
Nem tudja*	3,8	0,0	3,0	1,7	1,4

	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva (%)				
	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Bulgária	Románia
Sokkal jobb, mint most	0,2	2,2	0,0	5,4	0,7
Jobb, mint most	30,6	28,9	15,6	51,1	37,8
Ugyanilyen	51,0	45,6	57,8	33,8	40,1
Roszsabb, mint most	15,6	18,9	21,1	6,2	18,3
Sokkal rosszabb, mint most	2,6	4,4	5,6	3,4	3,0
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>3,10</i>	<i>3,06</i>	<i>2,83</i>	<i>3,49</i>	<i>3,15</i>
Nem tudja*	8,0	10,0	10,0	8,6	7,5

*az összes megkérdezett százalékában (Magyarország: N=1523, Csehország: N=1069, Lengyelország: N=1015, Bulgária: N=1209, Románia: N=1502)

3. – 6. sz. ábra. A saját anyagi helyzetre és annak kilátásaira, valamint az ország gazdasági helyzetére és a gazdasági kilátásokra vonatkozó lakossági értékelések Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban – idősoros ábrázolás, 1999. július – 2001. július (öt fokú skálán adott érvényes válaszok átlagai)

5. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	37,9	55,3	6,8	100,0	103
Se nem jó, se nem rossz	27,6	53,0	19,4	100,0	832
Roszs	16,7	43,9	39,4	100,0	490
Összesen	24,6	50,0	25,3	100,0	1425

chi2=92,5; szf=4; szgf=0,000

6. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetének értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jó	Se nem jó, se nem rossz	Roszs	Összesen	N=
Jó	32,7	54,8	12,5	100,0	104
Se nem jó, se nem rossz	8,8	64,4	26,8	100,0	868
Roszs	3,9	39,4	56,7	100,0	492
Összesen	8,8	55,3	35,9	100,0	1464

chi2=211,5; szf=4; szgf=0,000

7. sz. táblázat A saját anyagi helyzet és az ország gazdasági helyzetével kapcsolatos kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	50,5	42,7	6,8	100,0	103
Se nem jó, se nem rossz	32,9	52,5	14,5	100,0	826
Roszs	23,0	50,5	26,8	100,0	470
Összesen	30,9	51,0	18,1	100,0	1399

chi2=58,1; szf=4; szgf=0,000

8. sz. táblázat A saját anyagi helyzetre és az ország gazdasági helyzetére vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jobb lesz	63,6	30,5	5,9	100,0	338
Nem változik	24,1	65,6	10,3	100,0	671
Roszbabb lesz	11,7	43,6	44,7	100,0	342
Összesen	30,9	51,2	17,9	100,0	1351

chi2=413,6; szf=4; szgf=0,000

9. sz. táblázat Az ország gazdasági helyzete és az arra vonatkozó kilátások értékelése közötti kapcsolat (%)

	Jobb lesz	Nem változik	Roszbabb lesz	Összesen	N=
Jó	60,3	32,5	7,1	100,0	126
Se nem jó, se nem rossz	33,4	57,0	9,6	100,0	769
Roszs	19,2	46,6	34,2	100,0	494
Összesen	30,8	50,1	18,1	100,0	1389

chi2=183,9; szf=4; szgf=0,000

10. sz. táblázat Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,68	3,01	2,74	3,14
Nő	2,60	2,88	2,64	3,08
<i>Együtt</i>	<i>2,63</i>	<i>2,94</i>	<i>2,69</i>	<i>3,11</i>
<i>N=</i>	<i>1508</i>	<i>1417</i>	<i>1451</i>	<i>1390</i>
ÉLETKOR				
18-39	2,75	3,13	2,69	3,13
40-59	2,55	2,84	2,69	3,10
60-	2,59	2,83	2,69	3,09
<i>Együtt</i>	<i>2,63</i>	<i>2,94</i>	<i>2,69</i>	<i>3,11</i>
<i>N=</i>	<i>1507</i>	<i>1417</i>	<i>1450</i>	<i>1389</i>
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,41	2,82	2,54	2,97
szakmunkásképző	2,55	2,94	2,61	3,12
érettségi	2,79	2,98	2,77	3,13
felsőfokú	2,98	3,11	2,95	3,31
<i>együtt</i>	<i>2,63</i>	<i>2,94</i>	<i>2,69</i>	<i>3,11</i>
<i>N=</i>	<i>1508</i>	<i>1417</i>	<i>1451</i>	<i>1390</i>
JÖVEDELMI HELYZET				
legelső ötöd	2,24	2,68	2,51	2,91
második ötöd	2,48	2,94	2,63	3,14
harmadik ötöd	2,59	2,86	2,63	3,08
negyedik ötöd	2,73	3,00	2,73	3,15
legfelső ötöd	2,99	3,13	2,89	3,28
<i>együtt</i>	<i>2,62</i>	<i>2,93</i>	<i>2,68</i>	<i>3,12</i>
<i>N=</i>	<i>1029</i>	<i>976</i>	<i>1006</i>	<i>969</i>
GAZDASÁGI AKTIVITÁS				
alkalmazott	2,79	3,04	2,76	3,15
önálló, vállalkozó	2,81	3,06	2,93	3,21
nyugdíjas	2,53	2,82	2,64	3,09
munkanélküli	2,21	2,96	2,28	3,01
egyéb inaktív	2,61	2,97	2,69	3,04
<i>együtt</i>	<i>2,63</i>	<i>2,94</i>	<i>2,69</i>	<i>3,11</i>
<i>N=</i>	<i>1518</i>	<i>1427</i>	<i>1461</i>	<i>1400</i>
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,71	3,01	2,72	3,14
megyei jogú város	2,73	3,02	2,77	3,17
város	2,59	2,86	2,63	3,07
község	2,54	2,96	2,62	3,06
<i>együtt</i>	<i>2,62</i>	<i>2,95</i>	<i>2,67</i>	<i>3,10</i>
<i>N=</i>	<i>1508</i>	<i>1415</i>	<i>1455</i>	<i>1391</i>

11. sz. táblázat Az állampolgárok saját anyagi- és az ország gazdasági helyzetének szubjektív megítélése fogyasztási, vagyoni, pénzügyi és turisztikai jellemzők szerinti bontásban (válaszok átlaga ötfokú skálán)

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	Az eredetileg a csoportba sorolt egyének száma
FOGYASZTÁSI INDEX					
F1	2,14	2,78	2,45	2,93	117
F2	2,38	2,80	2,55	3,02	288
F3	2,55	2,92	2,72	3,09	202
F4	2,61	2,96	2,63	3,15	193
F5	2,72	3,00	2,71	3,12	275
F6	2,95	3,01	2,80	3,20	274
F7	2,97	3,11	2,95	3,21	155
<i>együtt</i>	2,64	2,94	2,69	3,11	1503
<i>N=</i>	1498	1409	1443	1383	
VAGYON INDEX					
V1	2,32	2,92	2,57	3,02	246
V2	2,55	2,84	2,69	3,07	254
V3	2,58	2,89	2,57	3,03	216
V4	2,59	2,92	2,58	3,06	188
V5	2,67	2,99	2,69	3,19	231
V6	2,78	3,04	2,79	3,13	213
V7	2,98	3,16	2,85	3,24	174
<i>együtt</i>	2,62	2,96	2,67	3,10	1523
<i>N=</i>	1518	1425	1465	1401	
PÉNZÜGYI INDEX					
P1	2,39	2,77	2,57	2,95	497
P2	2,63	2,91	2,64	3,13	323
P3	2,69	3,10	2,69	3,20	275
P4	2,80	3,01	2,83	3,21	226
P5	3,00	3,18	2,95	3,28	134
P6	3,23	3,11	2,91	3,18	48
<i>együtt</i>	2,63	2,94	2,69	3,11	1504
<i>N=</i>	1500	1410	1443	1382	
TURISZTIKAI INDEX					
T1	2,47	2,84	2,60	3,02	958
T2	2,76	3,03	2,76	3,19	264
T3	2,94	3,14	2,86	3,28	168
T4	3,11	3,19	3,03	3,37	64
T5	3,17	3,19	2,95	3,24	63
<i>együtt</i>	2,63	2,94	2,69	3,11	1517
<i>N=</i>	1512	1421	1454	1394	